

გადავაცითო ყოველი სოფელი მწარმოებელ ბრენდად

**(სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის პროცესის
გადარჩენისა და განვითარებისთვის)**

პაატა კოლუაშვილი,
ემდ, სტუ პროფესორი

ის, თუ როგორ განვითარდება სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის პროცესი საქართველოში, რაც პირდაპირ კავშირშია ქართული სოფლის მომავალთან, და რამდენად სიცოცხლისუნარიანი და ეფექტური იქნება იგი, დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად სწორად და სიღრმისეულად იქნება გაანალიზებული და შეფასებული ძირეული პრობლემები, რადგან მხოლოდ ამის შემდეგ გახდება შესაძლებელი მისი განვითარების პროგრესული ხედვებისა და ეფექტური პროექტების შემუშავება. სწორი პოზიციის ჩამოყალიბება უპირველეს ყოვლისა გულისხმობს, რომ ცალსახად და კატეგორიულად იქნეს განსაზღვრული რიგი საკითხებისა და პრობლემებისა, რომელთა შორის რამდენიმე გამოირჩევა თავისი აქტუალობით, სიმძაფრით და მოითხოვს სასწრაფო და ადეკვატურ რეაგირებას:

1. რომელი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა არის უფრო ახლოს აგრარულ სექტორში სახელმწიფოს სოციალურ და ეკონომიკურ მისიასთან და, შესაბამისად, რომელ მათგანს უნდა მიენიჭოს პრიორიტეტი სახელმწიფო ხელშეწყობის თვალსაზრისით.

აგრარული სექტორის ფუნქციონირების ეკონომიკური ანალიზი ნათლად წარმოაჩენს ქართული სოფლისა და მისი მოსახლეობის ყველაზე მნიშვნელოვან პრობლემას: სოფლის მეურნეობის პროდუქციის მწარმოებლებს ფაქტობრივად შეზღუდული

აქვთ სარეალიზაციო ბაზრებზე წვდომის შესაძლებლობა. მათი პროდუქციის შესყიდვა ძირითადად ხდება ერთი მხრივ, შუამავალი, გადამყიდველი პირებისა და კომპანიების, მეორე მხრივ, გადამმუშავებელი საწარმოების მიერ, რომლებიც ძირითადად წარმოდგენილი არიან შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების (შპს) ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით. ისინი პრაქტიკულად გადაიქცნენ ბარიერად გლეხობასა და თავისუფალ ბაზარს შორის და ამის ძირითადი მიზეზი შპს-ებისა და მოგებაზე ორიენტირებული სხვა ორგანიზაციული ფორმების სავსებით გასაგები ბუნებრივი ინტერესებია –საკუთარი მოგების გაზრდის მიზნით შეისყიდონ პროდუქცია (ნედლეული) რაც შეიძლება დაბალ ფასად. სოფლის მეურნეობის პროდუქციის მწარმოებლები (გლეხები), დაუცველი პოზიციების გამო იძულებული არიან დათანხმდნენ შესყიდვის დისკრიმინაციულ ფასებს, რაც ავტომატურად იწვევს სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების მოტივაციის და ადგილზე სოციალურ-ეკონომიკური (სოფლის, როგორც ტერიტორიული და სოციალური ერთეულის) განვითარების პერსპექტივის მოშლას და რაც მთავარია, სოფლად ცხოვრების გაუფასურებას (სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ, ხდება გლეხის აბსოლუტური ექსპლუატაცია: გლეხს პრინციპულად არა აქვს იმის საშუალება, რომ გაისად ამ დროს ერთი ლარით უფრო მდიდარი იყოს, ვიდრე დღეს არის). ინტერესთა აღნიშნული კონფლიქტი მნიშვნელოვანწილად გახდა საფუძველი ერთი მხრივ – სოფლებიდან მოსახლეობის გაძლიერებული მიგრაციისა და მეორე მხრივ – აგრარული წარმოების პარალიზებისა.

აქედან გამომდინარე, ნათელია, რომ საწარმოო ურთიერთობათა ასეთი ფორმის განვითარება, რომელზეც სახელმწიფო პროგრამების - „იაფი სესხი“ და „აწარმოე საქართველოში“ - ფინანსური რესურსებია მიმართული, ძირითადად გლეხობიდან პროდუქციის შემსყიდველი, მხოლოდ საკუთარ მოგებაზე ორიენტირებული ორგანიზაციების გაძლიერებას ხმარდება, უმეტეს შემთხვევაში სოფლის მოსახლეობისთვის უკუშედეგის მომტანი გახდება.

სოფლის მეურნეობისა და გადამამუშავებელი მრეწველობის სწრაფი დაბალანსირებული განვითარების ყველაზე ეფექტურ მექანიზმს სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის ფარგლებში მათი ურთიერთინტეგრაცია წარმოადგენს. ასეთი სისტემის ფორმირებით გლეხებს მიეცემათ პირველადი პროდუქციის წარმოების, გადამამუშავებისა და რეალიზაციის ერთიანი საწარმოო ციკლის შექმნის შესაძლებლობა, სადაც პროდუქციის ღირებულება ყოველ სამეურნეო საფეხურზე იზრდება და პირველადი პროდუქციის მწარმოებლები დაინტერესებულნი იქნებიან საბოლოო პროდუქციის რეალიზაციიდან მნიშვნელოვნად გაზრდილი მოგებით.¹ ამით ჩნდება შესაძლებლობა ყოველი სოფელი გადაიქცეს მწარმოებელ ბრენდად.

2. რატომ ვერ იღებენ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივები

1 აქვე გთავაზობთ ინფორმაციას დანიაში სახამებლის მწარმოებელი კოოპერატივის შესახებ:

დანიაში კარტოფილის სახამებლის წარმოების 85% გადის ექსპორტზე და იყიდება 40-ზე მეტ ქვეყანაში;

170 000 ტ/წელიწადში კარტოფილის სახამებელს აწარმოებს 5 საწარმო, რომელიც ეკუთვნის კოოპერატივს და აერთიანებს 3000-ზე მეტ ფერმერს; ფერმერი არის აქციების მფლობელი;

თითოეული აქცია ამლევს უფლებას და ამავედროულად ვალდებულებას 100 კგ კარტოფილის ჩაბარებაზე. (10 აქციის მფლობელს აქვს უფლება და ვალდებულება ჩააბაროს $10 \times 100 = 1000$ კგ კარტოფილი);

კარტოფილის ჩაბარების რიგს განსაზღვრავს საწარმო და ადგილობრვე ანაზღაურებს პროდუქციის მინიმალურ ღირებულებას;

სახამებლის გაყიდვის შემდეგ მიღებული მოგება ნაწილდება აქციების რაოდენობის მიხედვით;

აქციების გაყიდვა ან გასხვისება ნებადართულია. აქციის ფასს განსაზღვრავს კარტოფილის ფასი გაყიდვის მომენტისათვის;

კოოპერატივის მართვას ახორციელებს კრება, რომელიც ირჩევს საწარმოს მმართველ დირექტორატს კოოპერატივის წევრებიდან;

კოოპერატივის წევრს აქვს მხოლოდ ერთი ხმა და ეს დამოკიდებული არ არის აქციების ფლობის რაოდენობაზე.

მსგავსი მოდელი უნდა დაინერგოს საქართველოში, რადგან არ იზღუდება ფერმერთა თავისუფლება და „კოლექტივიზაციის“ შიში თითქმის არ არსებობს. ასევე, დასაშვებია გავაუქმოთ პროდუქციის ჩაბარებაზე მკაცრი ვალდებულება და დავუშვათ კოოპერატივის არაწევრებისაგან პროდუქციის შეძენა, თუ ამის აუცილებლობას დირექტორატი ხედავს.

მონაწილეობას შედავათიანი აგროკრედიტის პროგრამებში?

ძირითადი ხელშეშლელი პირობა, რომლის გამო სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივები (კოოპერატივი წარმოადგენს ავტონომიურ საზოგადოებას, რომელშიც ნებაყოფლობით გაერთიანებულნი არიან ადამიანები, რომელთაც გააჩნიათ საერთო ეკონომიკური, სოციალური, კულტურული საჭიროებები და სურვილები და რომლებიც ერთობლივად და დემოკრატიულად მართავენ საწარმოს.

კოოპერატივის შექმნის მიზანი.

ძირითადი მიზანი კოოპერატივის შექმნისა არის მისი წევრების საერთო/საზოგადო საჭიროებების დაკმაყოფილება.

ღირებულებები

კოოპერატივი დაფუძნებულია ისეთ ღირებულებებზე, როგორიცაა ერთობა, ურთუერთდახმარება, სოლიდარობა, პასუხისმგებლობა, დემოკრატია, თანასწორობა, სამართლიანობა და ერთსულოვნება.

პრინციპები

კოოპერატივის პრინციპები არის ერთგვარი სახელმძღვანელო იმისათვის, რათა მოხდეს კოოპერატივის ღირებულებების რეალიზება პრაქტიკაში.

1. ნებაყოფლობითი და ღია წევრობა

კოოპერატივი წარმოადგენს ნებაყოფლობით (მოხალისეთა) შექმნილ ორგანიზაციას, რომელიც საშუალებას აძლევს ნებისმიერი მსურველის უზრუნველყონ თავიანთი შესაძლებლობების (მომსახურების) რეალიზება და გაიზიარონ წევრობის საერთო პასუხისმგებლობა დამოუკიდებლად სქესისა, სოციალური, რასობრივი, პოლიტიკური თუ რელიგიური დისკრიმინაციისა.

2. დემოკრატიული მმართველობა (კონტროლი)

კოოპერატივი არის დემოკრატიული გაერთიანება/ორგანიზაცია, რომელიც კონტროლდება წევრთა მიერ, რომელნიც აქტიურად იღებენ მონაწილეობას კოოპერატივისთვის კონკრეტული პოლიტიკის შემუშავებისა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. წევრები (ქალები და კაცები), რომლებიც მსახურობენ როგორც არჩეული წევრები, ამ წევრობისთვის გარკვეულწილად

ეკისრებათ პასუხისმგებლობა. ჩვეულებრივ, კოოპერატივის წევრებს ხმის მიცემის თანაბარი უფლება გააჩნიათ (თითოეულ წევრს თითო ხმის უფლება აქვს). სხვა ორგანიზაციულ დონეებზე შექმნილ კოოპერატივებსაც ორგანიზაციის დემოკრატიული სტილი გააჩნია.

3. წევრთა ეკონომიკური მონაწილეობა

წევრები თანაბრად მონაწილეობენ როგორც კოოპერატივის კონტროლის პროცესში, ასევე, კაპიტალში. კოოპერატივის კაპიტალი საერთო ქონებას წარმოადგენს მისი წევრებისთვის. წევრობის პირობებიდან გამომდინარე, შეიძლება წევრებს გააჩნდეთ განსაზღვრული ოდენობის კომპენსაცია. დამატებით შემოსავალს, როგორც წესი, კოოპერატივის წევრები იყენებენ მათი კოოპერატივის განვითარებისთვის, ქმნიან რეზერვებს, სამეურნეო საქმიანობაში მონაწილეობის წილის მიხედვით გასცემენ სარგებელს წევრებზე და აფინანსებენ კოოპერატივის სხვადასხვა ახალ-ახალ საქმიანობებს, რომლებიც დამტკიცებულია კოოპერატივის წევრების მიერ.

4. ავტონომია/თვითმმართველობა და დამოუკიდებლობა

კოოპერატივი წარმოადგენს თვითმმართველ, ავტონომიურ სუბიექტს, რომელიც იმართება/კონტროლდება მისივე წევრების მიერ. თუკი ისინი გადაწყვეტენ, ხელშეკრულება გააფორმონ სხვა ორგანიზაციებთან, ან სახელმწიფოსთან, ან მოიძიონ კაპიტალი გარე წყაროებიდან, ისინი ცდილობენ უზრუნველყონ არსებული მართვის სტილის დაცვა (დემოკრატია და ავტონომია).

5. განათლება, გადამზადება და ინფორმაცია

კოოპერატივი უზრუნველყოფს მისი წევრების განათლებით და გადამზადების საქმეს, წარმომადგენლის/რწმუნებულის/ნდობითა და უფლებებით აღჭურვილი პირის არჩევას, ისე რომ ამ უკანასკნელებმა მეტი წვლილი შეიტანონ კოოპერატივის განვითარების საკითხში. ისინი უზრუნველყოფენ საზოგადოების ინფორმირებას – უმეტესად კი ახალგაზრდებსა და “აზრთა ლიდერების” – კოოპერატივის რაობისა და სარგებლიანობის შესახებ.

6. კოოპერაცია კოოპერატივებს შორის

კოოპერატივი არსებობს იმისათვის, რათა სარგებელი მოუტანოს მის წევრებს და ამასთან, გაძლიერდეს ლოკალური/ადგილობრივი, ნაციონალური, რეგიონული და საერთაშორისო სტრუქტურათა შორის თანამშრომლობითა და მუშაობით.

7. საზოგადოებასთან დამოკიდებულება

კოოპერატივები მუშაობენ თავიანთი საზოგადოების/ერთობის მდგრადი განვითარებისთვის, მისი წევრების მიერ შემუშავებული პოლიტიკის მეშვეობით.

8. ეკოლოგიური პერსპექტივა/ჰორიზონტი

კოოპერატივები აცნობიერებენ, რომ ადამიანები არ არიან ერთადერთი ნაწილი დამოუკიდებელი სამყაროსი, არამედ მისი ერთ-ერთი შემადგენელი და, რომ ბუნების პატივისცემა მის ყოველ გამოხატულებაში არის განუყოფელი ადამიანური კეთილშობილებისა და ღირსებისაგან.

კოოპერატივები თანხმდებიან, რომ გარემოს დაცვასთან დაკავშირებული პასუხისმგებლობა არის განუყოფელი ნაწილი კოოპერატივების მეშვიდე პრინციპისა — საზოგადოებასთან დამოკიდებულება) ვერ იღებენ მონაწილეობას იაფი სესხის პროგრამის სხვადასხვა კომპონენტებში (მაგალითად, ე.წ. 10-40-50-ში, სადაც 10% კოოპერატივის თანამონაწილეობაა, 40% – სახელმწიფოს თანადაფინანსებაა გრანტის სახით, 50% – საბანკო კომერციული კრედიტია), გარდა კომერციული ბანკების მოუქნელი და პასიური დამოკიდებულებისა აგრარული სექტორის მიმართ, არის ის, რომ კოოპერატივები ვერ ახდენენ საბანკო კრედიტის საგარანტიო უზრუნველყოფას. ამიტომ აუცილებელია სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ხელშემწყობ ღონისძიებებში ჩაერთოს ახალი ელემენტი, რომლითაც კოოპერატივის რეალური საფინანსო-ეკონომიკური მდგომარეობისა და შესაძლებლობების, საკადრო საკითხების, განვითარების პერსპექტივებისა და სიცოცხლისუნარიანობის შესწავლის შემდეგ, მოხდება მისი დახმარება კრედიტის საგარანტიო უზრუნველყოფის ნაწილში. საერთაშორისო პრაქტიკაში სამეურნეო საქმიანობისთვის საჭირო კომერციული კრედიტის საგარანტიო უზრუნველყოფას ახორციელებენ სპეციალიზებული საგარანტიო ფონდები.

სსიპ „სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების სააგენტო“ წარმოადგენს ორგანიზაციას, რომელიც:

1. კანონის მოთხოვნის შესაბამისად ახორციელებს სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მონიტორინგს, ფლობს რეალურ სურათს კოოპერატივების მდგომარეობაზე, განვითარების შესაძლებლობებზე და სიცოცხლისუნარიანობაზე.

2. ახორციელებს ღონისძიებებს კოოპერატივების გამსხვილებისა და ე.წ. მეორე ღონის კოოპერატივების შექმნისათვის, რაც არის კოოპერატივის ფარგლებში ერთიანი საწარმოო ციკლის შექმნის, საწარმოო რისკების მინიმუმამდე დაყვანის და საბოლოო ჯამში მდგრადი სიცოცხლისუნარიანობის საფუძველი.

სწორედ ამ მოტივებიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილია, რომ უშუალოდ სსიპ „სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების სააგენტოსთან“ შეიქმნას სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ხელშეწყობი სპეციალიზებული საგარანტიო ფონდი, რომელიც მონიტორინგის მონაცემებზე დაყრდნობით განახორციელებს კრედიტის გარკვეული ნაწილის საგარანტიო უზრუნველყოფას. საგარანტიო ფონდი მიზანშეწონილია შეიქმნას არასამეწარმეო იურიდიული პირის (აიპ) სახით და იყოს წევრობაზე დაფუძნებული, რათა მან შეძლოს ფინანსური სახსრების მოზიდვა როგორც საერთაშორისო ორგანიზაციებიდან, ასევე კერძო ფონდებიდან და სტრუქტურებიდან. სსიპ „სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების სააგენტო“ რომ გახდეს ამ ორგანიზაციის დამფუძნებელი, საჭიროა სხვა საკანონმდებლო ცვლილებებთან ერთად შევიდეს დამატება კანონში „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის შესახებ“, რათა მას მიენიჭოს არასამეწარმეო იურიდიული პირის დაფუძნების უფლებამოსილება.

სახელმწიფო რეგულირების სისტემაში ახალი ელემენტების დანერგვა იძლევა საშუალებას ინსტიტუციონალური საფუძვლების შექმნისა, რაც თავის მხრივ ქმნის ეკონომიკურ პირობებს იმ წინააღმდეგობათა გადალახვისათვის, რაც აფერხებს აგრარული სექტორის ტრანსფორმაციას მრავალფეროვანი საწარმოო და საფინანსო ურთიერთობების გაფართოებულ სისტემად.

3. უპირატესობა სახელმწიფო მიწისა და ქონების პრივატიზაციის საკითხებში

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების სამეურნეო საქმიანობის განვითარების, ფინანსურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაძლიერებისა და წევრთა რაოდენობის გაზრდის უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს წარმოადგენს მათ საკუთრებაში არსებული მიწის ფართობების გაზრდა და სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული სხვა უძრავი ქონების შეძენა. განვითარების საწყის ეტაპზე მყოფ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებს ჯერჯერობით არ გააჩნიათ სათანადო რესურსები, რომ იყენენ კონკურენტუნარიანი მიწისა და სხვა უძრავი ქონების შეძენაში საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს მიერ გამოცხადებულ ტენდერებში, სადაც, როგორც წესი, იმარჯვებენ კერძო პირები და შპს-ები. ამით მნიშვნელოვნად აფერხებენ და ხშირ შემთხვევაში კლავენ კოოპერატივების განვითარების პერსპექტივას. რა თქმა უნდა, შპს-ებსა და მოგებაზე ორიენტირებულ სხვა ორგანიზაციულ-სამართლებრივ ფორმებს თავისი ადგილი და მნიშვნელობა გააჩნიათ საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, მაგრამ, თუ არსებობს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სხვა, უფრო ძლიერი მოტივები, და შესაბამისად, პროგრამები, რომლებიც ზემოქმედებენ საზოგადოების მრავალრიცხოვანი წევრების, როგორც სამეწარმეო სუბიექტების, განვითარებაზე, მაშინ სახელმწიფოს მხრიდან ამ მიმართულებათა იგნორირება ან მათი განხილვა შპს-ებისა და მოგებაზე ორიენტირებულ სხვა ორგანიზაციულ-სამართლებრივ ფორმების ინტერესების პარიტეტულად, უნდა ჩაითვალოს სერიოზულ მეთოდოლოგიურ შეცდომად. ამიტომ აუცილებელია, რომ საქართველოს მთავრობამ, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ინიციატივით, დაჩქარებული წესით შეიმუშავოს ნორმატიული ბაზა სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული მიწისა და სხვა საპრივატიზაციო ქონების სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისთვის უპირატესი უფლებით მიყიდვის ან იჯარის წესით გადაცემის პროცედურისთვის.

4. რამდენად სწორადაა ორგანიზებული სახელმწიფოს მიერ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის ხელშეწყობისა და კოორდინაციის პროცესი

2013 წლის 12 ივლისს ძალაში შევიდა კანონი სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის შესახებ, რომლის მიხედვით შეიქმნა საჯარო სამართლის იურიდიული პირი „სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების სააგენტო“, როგორც ქვეყანაში მიმდინარე სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის პროცესის მაკოორდინირებელი და მათგანიზებული ორგანო. რეალურად, სააგენტოს უფლებამოსილებები შორსაა იმ ფუნქციებიდან, რომელიც აუცილებელია ამ არაერთგვაროვანი, რთული პროცესის წარმატებით განვითარებისთვის. ამიტომ ამ ეტაპზე მნიშვნელოვანია სააგენტოს უფლებამოსილების ტრანსფორმირება შემდეგი მიმართულებებით:

- მოხდეს სსიპ „სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების სააგენტოს“ სტატუსის შეცვლა და იგი გახდეს წევრობაზე დაფუძნებული საჯარო სამართლის იურიდიული პირი. ამით ყურადღება მიექცევა კოოპერატივების ურთიერთთანამშრომლობის ხელშეწყობი მდგრადი სტრუქტურების ჩამოყალიბებას;

- პრიორიტეტად წარმოდგენილი იქნება კოოპერატივების შესაძლებლობების განვითარებაზე ორიენტირებული მიზნობრივი პროგრამების განხორციელება. სააგენტო კოოპერატივებისთვის განხორციელებს კომერციული კრედიტის გარკვეული მოცულობის საგარანტიო უზრუნველყოფას და საწარმოო-ფინანსურ მონიტორინგს;

- მოამზადებს კოოპერატივებისათვის საგრანტო და სალიზინგო პროექტებსა და პროგრამებს;

- საერთაშორისო პრაქტიკის გათვალისწინებით, სააგენტო შექმნის ორგანიზაციულ და სამართლებრივ ბაზას კოოპერაციული ტიპის სპეციალური აგროსაკრედიტო სისტემის ფორმირებისათვის.

5. არის თუ არა საჭირო და რამდენად საჩქარო საკანონმდებლო ცვლილებები

კანონით „სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის შესახებ“ დადგინდა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის შექმნისა და ფუნქციონირების ძირითადი ნორმები, მაგრამ არ მოხდა კოოპერატივის შიდასაწარმოო ურთიერთობების ძირითადი წესების

განსაზღვრა. ეს არის უმნიშვნელოვანესი კომპონენტი, რომლის საშუალებით შესაძლებელია კოოპერატივმა შეინარჩუნოს მისი ძირითადი არსი, რაც მას დიამეტრალურად განასხვავებს მოგებაზე ორიენტირებული სხვა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმებისგან (შპს, სააქციო საზოგადოება და სხვა). კოოპერატივის არსებობის მიზანშეწონილობის განმსაზღვრელი ძირითადი ფაქტორი უნდა იყოს არა საპაიო ფონდში შეტანილი ფულადი და სხვა სახის ქონებრივი სახსრები, რომელიც მეპაიეს აძლევს დივიდენდების მიღების საშუალებას, არამედ მისი წევრების შრომითი რესურსების კაპიტალიზაცია, სადაც დომინანტია შრომა, ხოლო მატერიალური რესურსების ერთადერთი დანიშნულებაა არა საპაიო შენატანების პროპორციულად დივიდენდების მიღება, არამედ კოოპერატივის წევრთა შრომის უკუგების მაღალი ხარისხის უზრუნველყოფა. სწორედ ამ ორი კომპონენტის – შრომითის და მატერიალურის – ორგანული შერწყმით მიიღწევა მაღალი ეკონომიკური ეფექტიანობის, სოციალურ სოლიდარობაზე და სამართლიანობაზე დაფუძნებული სისტემის ფორმირება, რომელიც დასავლური დემოკრატიის ქვეყნების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მონაპოვრად შეიძლება ჩაითვალოს. ასეთი ადმინისტრაციული რეგულაციის გარეშე კოოპერატივები ვერ უზრუნველყოფენ ყველაზე მთავარს – იყვნენ ორიენტირებული შრომითი რესურსის კაპიტალიზაციაზე, მის მაქსიმალურ უკუგებაზე და არა ფულადი და მატერიალური რესურსების საპაიო ფონდში დაბანდებით დივიდენდების მიღებაზე (შპს-ებისა და სხვა მომგებიანი საწარმოების მსგავსად).

საერთაშორისო გამოცდილება და საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შექმნის ინტენსიური პროცესი (10 თვეში - 450 კოოპერატივი) უკვე აშკარას ხდის შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილებების **დაჩქარებული წესით** მიღების აუცილებლობას, სადაც მოცემული იქნება როგორც სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის შიდასაწარმოო ურთიერთობების მარეგულირებელი ძირითადი წესები, ასევე დაწესდება რეგლამენტირება კოოპერატივის მიერ არაწევრი პირებისგან პროდუქციის შესყიდვასა და მომსახურების გაწევაზე. ამ ცვლილებების მიღება

აუცილებელია იმისთვის, რომ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებმა შეინარჩუნონ კოოპერატივის კლასიკური სახე და კოოპერატივის სახელით არ გადაიქცნენ შპს-ებად, რომლებიც ასევე ისარგებლებენ სახელმწიფო შეღავათებით (საგადასახადო შეღავათები, დაუბეგრავი გრანტის მიღების უფლება, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისთვის განკუთვნილ სახელმწიფო პროგრამებში მონაწილეობის მიღების უფლება და სხვა).

გვახსოვდეს: კონკურენცია ყველა წარმოების ოპტიმალური რეგულირების უძლიერესი უნივერსალური მექანიზმია. სადაც ეს მექანიზმი უკმარისია შედეგის მიღებისათვის, იქ არსებობს ერთადერთი მიზეზი. ეს მიზეზია მიზანმიმართული შეთქმულება საქონელმწარმოებელთა – ამ შემთხვევაში – გლეხთა წინააღმდეგ.

LET'S MAKE EACH VILLAGE A MANUFACTURER BRAND

Paata Koguashvili, PHD
GTU, Professor

Resume

1. Which legal-organizational form is the closest to social and economic mission of the state in the agricultural sector, and, consequently, which one of them should be a top priority in terms of state support

An economic analysis of agricultural sector clearly shows the most important problem of Georgian village and its population: manufacturers of agricultural products, in fact, are limited in their abilities to gain access to trade markets. On the one hand, they sell their products mostly through the intermediary of purchasing agents and reseller companies, and on the other hand, through the intermediary of processing companies, which are mostly represented in the legal-organizational form of Limited Liability Companies (LLC). In practice, they have become a “cartel” hindrance between the farmers and free market, and this is

mainly explained by perfectly reasonable natural interests of LLCs and other profit-oriented legal-organizational forms, which consist in buying products (raw materials) at a lower cost for increasing their profit. The manufacturers of agricultural products (farmers), due to unprotected positions of them, are pressured to accept such discriminating purchase prices that automatically destroys the prospect for motivation of producing agricultural products and socio-economic development in the region, and, this being the most important, depreciates the rural life (in other words, there occurs an absolute exploitation of peasants: peasants are not in principle to end up 1 Gel richer at the same period of the next year, than today). The mentioned conflict of interests, in many respects, has become a basis for increasing migration of people from rural areas, on the one hand, and, on the other hand, for paralyzing agricultural production.

From this point of view, it is clear that such development of production relations, to which are directed the financial resources of state programs – “Cheap Loan” and “Produce in Georgia” – and mostly they are used for strengthening the own profit-oriented organizations purchasing products from peasants, in most cases gives a negative result to rural population.

The most effective mechanism for the rapid balanced development of the rural economy and processing industry within the framework of cooperative farming consists in their integration. By forming such system, the peasants will be able to create a single production cycle for producing, processing and selling primary products, where the product cost at each economic stage increases, and consequently, the manufacturers of primary products will be interested in a significantly increasing operating profit from selling of final product. That enhances branding opportunities for each village.

2. Why the agricultural cooperatives cannot participate in preferential agro-credit programs

The main impediment, because of which the cooperatives cannot participate in different components of the “Cheap Loan” program (for

example, the so-called in 10-40-50, where 10% is the co-participation share of cooperatives, 40% - is state co-funding in the form of grants, and 50% - is the commercial bank loans), besides the inflexible and passive attitude to agricultural sector, there is a fact, that cooperatives are not able to guarantee credit security. Therefore, it is necessary to include in measures for supporting agricultural cooperatives a new component – the credit security guarantee. In the international practice, the security guarantee of credit required for economic activities is implemented by the specialized guarantee funds.

The Specialized Guarantee Fund for supporting agricultural cooperatives should be established under the Agricultural Cooperatives Development Agency, which being based on monitoring data will guarantee partially the credit security. The Guarantee Fund should be established in the form of Non-profit Legal Entity (NEL) and based on a membership, in order to enable it to attract financial resources from both international organizations and private funds and institutions. To make the Agricultural Cooperatives Development Agency a founder of this organization, in addition to other legislative changes it is necessary to make amendments to Law of Georgia on Legal Entity of Public Law, in order to enable to have the right for establishing a Non-profit Legal Entity.

3. A privilege for privatization of public land and property

The most significant factor of developing economic activities of agricultural cooperatives, strengthening their financial and economic state and increasing the number of members is an increase of area of state-owned lands and purchase of immovable property possessed by state. Thus, it is necessary that the Government of Georgia, at the initiative of the Ministry of Agriculture, should summarily develop regulatory base for the procedure of giving to agricultural cooperatives the pre-emptive right to purchase or lease the state-owned lands and other property for privatization.

4. How well is organized the process of supporting and coordinating the agricultural cooperation.

- It is necessary to change the status of the LEPL - Agricultural

Cooperatives Development Agency, in order to enable it to become a legal entity of public law based on a membership. This should increase focus on formation of sustainable structures supporting interaction of cooperatives;

- As a priority, there will be proposed the implementation of target programs focused on the development of the capacities of cooperatives. The Agency will provide the cooperatives with a certain volume of credit security guarantee and with production-financial monitoring;

- The Agency will prepare for cooperatives the grant and license projects and programs;

- With consideration of the international practices, the Agency will create the organizational and legal basis for the formation of special agro-credit system of cooperative type.

5. Is it necessary or not to make legislative changes and how urgent they are

The Law on Agricultural Cooperatives establishes the basic rules on establishing and operation of agricultural cooperatives, but it does not provide identification of basic regularities of industrial relations of cooperatives. The main factor in determining the usefulness of the existence of cooperatives should be not monetary funds and other property holdings deposited in the unit investment fund, which enable shareholders to receive dividends, but capitalization of its members' labor resources dominated by labor, but the only purpose of material resources consists not in receiving dividends proportionally to share contributions, but in ensuring high degree of labor feedback for the members of cooperative. Just by organic joining of these two components – labor and materials ones – it is possible to form the highly-efficient system, which will be based on social solidarity and justice, which are considered as one of the most significant values of the countries of western democracy.

The International experience and an intensive process of creating agricultural cooperatives in Georgia (in just 100 months – 382 cooperatives) already have made it necessary to implement summarily the relevant legislative amendments, where will be provided the basic

regulatory rules of industrial relations in agricultural cooperatives, as well as the regulations of purchasing products by cooperatives from the nonmembers and rendering service to them. Adoption of these amendments is necessary in order to enable cooperatives to preserve a classical form of cooperative ownership and keep them from becoming LLC just named as cooperative, which will be also able to enjoy these privileges from the state

Finally, we should remember: the competitiveness is a most universal mechanism for optimal regulation of all productions. In the places where this mechanism is not enough to obtain a result, there exists the only reason for this. This reason consists in a premeditated collusion against the manufacturers of products – in this against the farmers.